

שמשון והרקולס – מאבקו של המקרא בתרבות יוון

א. עידן הגיבורים המקראי

גיבורים הנלחמים בעזרת נשק מאולתר

1. **שופטים פרק ג', לא:** ואחריו הִזָּה שְׁמֹנֶה בָּן עֶגְתָּ וַיֵּד אֶת פְּלִשְׁתִּים שֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ בְּמִלְמַד הַבָּקָר וַיִּשַׁע גַּם הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל:
2. **שופטים פרק ט"ו:** (טו) וַיִּמְצָא לְחֵי חֲמֹר טְרִיָּה וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיֵּד בָּהּ אֶלְפֵי אִישׁ: (טז) וַיֹּאמֶר שְׁמֹשׁוֹן בְּלַחֵי הַחֲמֹר חֲמֹרֵתִים בְּלַחֵי הַחֲמֹר הַכִּיתִי אֶלְפֵי אִישׁ:
3. **שמואל א פרק יז:** (ד) וַיֵּצֵא אִישׁ הַבְּנִים מִמַּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים גְּלִית שְׁמוֹ מִגַּת גְּבָהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזֹרֶת: (ה) וְכֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל רֵגְלוֹ וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְּפָיו: (ז) וַעַץ חֲנִיתוֹ כַּמְנֹר אַרְגִּים וְלַהֲבַת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁקָלִים בְּרָזָל וְנִשְׂא הַצֹּנָה הַלֵּד לְפָנָיו: ... (מ) וַיִּקַּח [=דוד] מִקְלוֹ בְּיָדוֹ וַיִּבְחַר לוֹ חֲמֹשֶׁה חֲלָקֵי אַבְנִים מִן הַנַּחַל וַיִּשֶׂם אֹתָם בְּכַלֵּי הַרְעִים אֲשֶׁר לוֹ וַיִּבְלַקוּט וַקְלָעוּ בְּיָדוֹ וַיִּגֶשׁ אֶל הַפְּלִשְׁתִּי: (מא) וַיִּלְךָ הַפְּלִשְׁתִּי הַלֵּד וַקָּרַב אֶל דָּוִד וְהָאִישׁ נִשְׂא הַצֹּנָה לְפָנָיו: ... (מג) וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל דָּוִד הַכֵּלֵב אֲנֹכִי כִּי אַתָּה בָּא אֵלַי בַּמַּקְלוֹת וַיִּקְלַל הַפְּלִשְׁתִּי אֶת דָּוִד בְּאַלְהָיו: ... (מט) וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת יָדוֹ אֶל הַכֵּלֵי וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן וַיִּקְלַע וַיֵּד אֶת הַפְּלִשְׁתִּי אֶל מַצְחוֹ וַתִּטְבַּע הָאֶבֶן בְּמַצְחוֹ וַיַּפֵּל עַל פָּנָיו אֶרְצָה: (נ) וַיַּחְזֹק דָּוִד מִן הַפְּלִשְׁתִּי בַקְלָע וּבְאֶבֶן וַיֵּד אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמְיתֵהוּ וַחֲרַב אִין בְּיַד דָּוִד: (נא) וַיִּרְץ דָּוִד וַיַּעֲמֵד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת חַרְבּוֹ וַיִּשְׁלֹפֶה מִתַּעֲרָה וַיִּמְתַּתְהוּ וַיִּכְרַת בָּהּ אֶת רֹאשׁוֹ ...

גיבורים המכים במו-ידיהם אויבים רבים

4. **שופטים פרק י"ד:** (יט) וַתִּצְלַח עָלָיו [=על שמשון] רוּחַ ה' וַיִּרְדּוּ אֲשַׁקְלוֹן וַיֵּד מֵהֶם שְׁלֹשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח אֶת חֲלִיצוֹתָם וַיִּתֵּן הַחֲלִיפוֹת לְמַגִּידֵי הַחִידָה וַיַּחֲר אַפּוֹ וַיַּעַל בֵּית אַבְיָהוּ:
5. **שופטים פרק ט"ז:** (כז) וְהַבֵּית מְלֵא הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְשָׁמָּה כָּל סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים וְעַל הַגָּג כְּשִׁלְשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ וְאִשָּׁה הָרָאִים בְּשָׁחוֹק שְׁמֹשׁוֹן ... (כט) וַיִּלְפַּת שְׁמֹשׁוֹן אֶת שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַתּוֹף אֲשֶׁר הַבֵּית נִכּוֹן עֲלֵיהֶם וַיִּסְמְךְ עֲלֵיהֶם אֶחָד בְּיָמֵינוּ וְאֶחָד בְּשִׁמְאָלוֹ: (ל) וַיֹּאמֶר שְׁמֹשׁוֹן תָּמוֹת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים וַיִּט בְּכַח וַיַּפֵּל הַבֵּית עַל הַסָּרְנִים וְעַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בּוֹ וַיְהִי הַמָּתִים אֲשֶׁר הַמִּית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הַמִּית בְּחַיָּיו:
6. **שמואל א פרק י"ד:** (ו) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל הַנַּעַר נִשְׂא כָּלֵיו לָכֵה וְנַעֲבְרָה אֶל מִצַּב הַעֲרֵלִים הָאֵלֶּה אוֹלֵי יַעֲשֶׂה ה' לָנוּ כִּי אִין לֵה' מַעֲצוֹר הַלוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בְּמַעֲט: ... (יג) וַיַּעַל יוֹנָתָן עַל דָּדוֹ וְעַל רֵגְלוֹ וְנִשְׂא כָּלֵיו אַחֲרָיו וַיַּפֵּלוּ לְפָנָיו יוֹנָתָן וְנִשְׂא כָּלֵיו מִמוֹתֵת אַחֲרָיו: (יד) וַתְּהִי הַמַּכָּה הָרֵאשִׁינָה אֲשֶׁר הִכָּה יוֹנָתָן וְנִשְׂא כָּלֵיו כְּעֵשְׂרִים אִישׁ כְּבַחֲצֵי מַעֲנֶה צְמִד שְׂדֵה: (טו) וַתְּהִי חֲרָדָה בַּמַּחְנֶה בְּשִׂדָּה וּבְכָל הָעָם הַמַּצֵּב וְהַמְשַׁחִית חֲרָדוֹ גַּם הַמָּה וַתִּרְגַּז הָאָרֶץ וַתְּהִי לְחֲרָדַת אֱלֹהִים:
7. **שמואל ב פרק כ"ג:** (ח) אֵלֶּה שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לָדוֹד יֵשֵׁב בְּשֹׁבַת תַּחְכְּמֵי רֹאשׁ הַשְּׁלִשִׁי הוּא עַדִּינוּ הַעֲצָנִי עַל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת חֲלָל בַּפַּעַם אֶחָת:¹ (ט) וְאַחֲרָיו אֶלְעָזָר בֶּן דָּדוֹ בֶּן אַחֲחִי בְּשִׁלְשָׁה הַגִּבּוֹרִים עִם דָּוִד בְּחֲרָפָם בַּפְּלִשְׁתִּים נֹאֲסָפוּ שָׁם לְמַלְחָמָה וַיַּעֲלוּ אִישׁ יִשְׂרָאֵל: (י) הוּא קָם וַיֵּד בַּפְּלִשְׁתִּים עַד כִּי יִגָּעָה יָדוֹ וַתִּדְבַּק יָדוֹ אֶל הַחֲרַב וַיַּעַשׂ ה' תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָעָם יָשְׁבוּ אַחֲרָיו אֶדְ לַפֶּשֶׁט:

גיבורים הנלחמים ב"גיבורי" אויב

8. **שמואל ב פרק כ"א:** (טו) וַתְּהִי עוֹד מַלְחָמָה לְפְלִשְׁתִּים אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּרְדּוּ וַעֲבָדוּ עִמּוֹ וַיִּלְחַמוּ אֶת פְּלִשְׁתִּים וַיַּעַף דָּוִד: (טז) וַיִּשְׁבֵּי בְּנֵב אֲשֶׁר בִּילִידֵי הַרְפָּה וּמִשְׁקַל קִינוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִשְׁקַל נְחֹשֶׁת וְהוּא חֲגוֹר חַדְשָׁה וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת דָּוִד: (יז) וַיַּעֲזֹר לוֹ אַבְיָשִׁי בֶּן צְרוּיָה וַיֵּד אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמְיתֵהוּ אִזּוֹ נִשְׁבְּעוּ אַנְשֵׁי דָוִד לוֹ לֵאמֹר לֹא תֵצֵא עוֹד אֶתְנֵנוּ לְמַלְחָמָה וְלֹא תִכְבֶּה אֶת נֵר יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיְהִי אַחֲרָיו כֵּן וַתְּהִי עוֹד הַמַּלְחָמָה בְּגוֹב עִם פְּלִשְׁתִּים אִזּוֹ הִכָּה סַבְכִּי הַחֲשֹׁתִי אֶת סוֹף אֲשֶׁר בִּילִידֵי הַרְפָּה: (יט) וַתְּהִי עוֹד הַמַּלְחָמָה בְּגוֹב עִם פְּלִשְׁתִּים וַיֵּד אֶלְחָנָן בֶּן יַעֲרִי אַרְגִּים בֵּית הַלְחָמִי אֶת גְּלִית הַגִּתִּי וַעַץ חֲנִיתוֹ כַּמְנֹר אַרְגִּים: (כ) וַתְּהִי עוֹד מַלְחָמָה בְּגַת וַיְהִי אִישׁ מְדוּזָה² וַאֲצַבְעַת דָּדוֹ וַאֲצַבְעַת רֵגְלוֹ שֵׁשׁ וְנִשְׂא עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִסְפָּר וְגַם הוּא יָלַד לְהַרְפָּה: (כא) וַיַּחֲרַף אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּכְהוּ יְהוֹנָתָן בֶּן שְׁמַעְיָה אַחֵי דָוִד:

גיבורים הנלחמים באריות

9. **שופטים פרק י"ד:** (ה) וַיִּרְדּוּ שְׁמֹשׁוֹן וְאַבְיוֹ וְאָמוֹ תַמְנָתָה וַיָּבֵאוּ עַד כְּרַמֵּי תַמְנָתָה וְהִנֵּה כְּפִיר אַרְיֹת שֹׂאֵג לְקַרְאָתוֹ: (ו) וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה' וַיִּשְׁסַעְהָהּ כְּשִׁסַּע הַגְּדִי וּמְאוּמָה אִין בְּיָדוֹ ...
10. **שמואל א פרק י"ז:** (לד) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׂאוּל רַעְיָה הִנֵּה עֲבָדְךָ לְאָבִיו בְּצֹאן וּבָא הָאָרִי וְאֵת הַדּוֹב וְנִשְׂא שֶׁה מְהַעֲדָר: (לה) וַיִּצְאֵתִי אַחֲרָיו וְהַכַּתִּי וְהַצַּלְתִּי מִפְּנֵי וַיִּקַּם עָלַי וְהַחֲזֹקְתִי בְזֻקְנוֹ וְהַכַּתִּי וְהַמִּיתִי: (לו) גַּם אֶת הָאָרִי גַם הַדּוֹב הִכָּה עֲבָדְךָ וְהִנֵּה הַפְּלִשְׁתִּי הַעֲרַל הִנֵּה כָּאֶחָד מֵהֶם כִּי חָרַף מַעֲרַכַת אֱלֹהִים חַיִּים:
11. **שמואל ב פרק כ"ג, כ:** וַבְּנִיחָו בֶּן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חֵיל רַב פְּעֻלִים מִקְּבָצָאֵל הוּא הִכָּה אֶת שְׁנֵי אַרְאֵל מוֹאָב וְהוּא נִרְדּוּ וְהִכָּה אֶת הָאָרִי בְּתוֹף הַבָּאָר בַּיּוֹם הַשְּׁלֵג:

¹ בדה"א י"א, יא: " וְאֵלֶּה מִסְפַּר הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד יִשְׁבְּעָם בֶּן חַכְמֹנִי רֹאשׁ הַשְּׁלוּשִׁים [הַשְּׁלִישִׁים] הוּא עוֹרֵר אֶת חֲנִיתוֹ עַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲלָל בַּפַּעַם אֶחָת."
² בדה"א כ"ו, ו: "אִישׁ מְדָה".

ב. הפלשתים: אויב חדש ממוצא קדם יווני-אגיא

12. כתובת מימיו של רעמסס השלישי (1182-1151 לפנה"ס), מקדש אמון, מדינת האבן:

הארצות הזרות קשרו קשר באייהן. פתאום התרחקו כל הארצות והסתכסכו בהתגוששות. שום ארץ לא יכלה לעמוד כנגד כלי זין שלהם. חת, קדה, כרכמיש ארזוה וְאַלְשִׁיָּה נגדעו. מחנה (הושם) במקום אחד בארץ אֶמְךָ. תושביה הושמדו וארצם היתה כלא היתה. הם באו מול מצרים ואש להבה מוכנה לפניהם. בתבורה שלהם היו פלשתים, תִּיכָךְ, שכלש, דנין(ו), וושש. ארצות ההולכות ביחד. הם לכדו את כל הארצות עד חוג הארץ. לבותיהם שוקטים ובוטחים: 'מזימותינו יצאו לפועל'.

... אז היה לבו של האל [=פרעה], אדון האלים, מוכן ומכוון להפילם בפח כציפורים... את פתחי הנהרות עשיתי כחומה בצורה עם ספינות מלחמה, ספינות משוט וספינות חופים ערוכות, כי היו מלאות באנשי חיל נועזים נושאי כלי זין. כל בחור וטוב במצרים יצאו לצבא. הם היו כאריות שואגים על ראשי ההרים... הסוסים רעדו בכל גופם, עשויים לרמוס את הארצות הזרות בפרסותיהם.

... אלה שבאו לגבולי זרעם איננו. לבם ונפשם אבדו לעולמי עולמים. אלה שבאו בים, להבה עזה היתה להם מפניהם, גדר של רמחים גידרה אותם על החול. הם נגררו, הוקפו ושוטחו על החול, נהרגו ונערמו לערמות מזנב ועד ראש. ספינותיהם וקנייניהם היו כטבועים במים... ארצות הצפון – גופיהן רעדו – הפלשתים תִּיכָךְ... אלה שבאו ביבשה הופלו והומתו... אמון רע רדף אחריהם והשמידם. אלה שנכנסו לשפכי הנהר היו כציפורים אשר נלכדו ברשת... העומדים בראשם לוקחו והומתו. הם הושלכו ארצה וכנפיהם קוצצו.

ג. מאבק באמצעות גיבור כמו-פלשתי – שמעון הנזיר הלוחם

שמעון והרקולס: קווי דמיון

13. הריגת אריה בידיים חשופות: אפולודורוס, הספריה (תרגום: ש' בוזגלו), כרך ב' פרק ה' 1:

אם כן, הֶרְקֵלֶס הגיע לְנִמְאָה, מצא את האריה ותחילה ירה בו חץ. משנוכח שהאריה בלתי פגיע, הניף את האלה ורדף אחריו. האריה התחמק לתוך מערה בעלת שני פתחים. הֶרְקֵלֶס סתם פתח אחד, נכנס דרך הפתח האחר ותקף את החיה. הוא הקיף ביזו את צווארה, הידק את אחיזתו עד שנחנקה, ואז הניח אותה על כתפיו והביא אותה לקלאונאי.

14. קריעת כבלים והריגת אויבים רבים: א' שבתאי, המיתולוגיה היוונית, עמ' 88 (ע"פ אפולודורוס, הספריה, ב' ה' 11):

בשובו, כשעבר במצרים, נקלע הרקלס לארמונו של המלך בוסיריס. מצרים לקתה אז בבצורת ממושכת, והמלך למד מפי הנביא פראסיוס מקפריסין, שהפוריות תשוב אל ארצו רק אם ייזבח לזאוס איש נוכרי מדי שנה בשנה. בוסיריס זבח את הנביא עצמו, והמשיך לזבוח נוכרים שהגיעו למצרים. לצורך זה תפסו גם את הרקלס. אך כשהובל הגיבור לבוש מחלצות אל המזבח הוא ניתק את כבליו, הרג את בוסיריס ובנו, ועשה שמות בשומריו.

15. קריעת כבלים והריגת אויבים רבים: הרודוטוס, היסטוריה ב' 45, עמ' 129:

מבין הסיפורים הרבים והבלתי-בדוקים של היוונים, גם סיפור זה שהם מספרים על הראקלס הוא טפשי: כאשר הראקלס הגיע למצרים, שמו המצרים כתר על ראשו והובילו אותו בתהלוכה כדי להקריבו לזאוס. במשך זמן-מה הוא שמר על שתיקה, אך כאשר החלו לבצע עליו את טקס הקורבן ליד המזבח, התנגד והרג את כולם... מכיוון שהיה רק אחד ועדיין בן תמותה, כפי שהם מספרים, איך ייתכן שהראקלס הרג רבבות אנשים?

16. בקיעת מעיין בעת צמא: אפולוניוס, רודיוס, הארגונאוטיקה, או, יזון, גיזת הזהב ומדאה, עמ' 171:

"לכאן הגיע לפני זמן-לא-רב פרא-אדם-גזלן אשר ישנה לכם את גורלכם (הערה: הכוונה כמובן להרקלס). את הדרקון ההוא היכה למוות... רק אתמול היה זה שאותו ענק [=הרקלס] בא לכאן (שוב) לגמרי מיואש; מעיניו שחורות הריסים הבהיקו ניצוצות של אש חיה, עור לביא גס, מגועל בדם, פרוש היה על כתפיו במלוא רוחבו – כך לבוש היה פרא האדם הזה; הוא הלך בלא פחד שעון על אלתו העבה, ועוד ירה מקשת עשוית עץ זית חץ אחד קטלני בדרקון, שמכך מת סופית. ואז כמו נווד הרגיל בכך הלך לחפש לעצמו איזה מקור מים לצנן את גרונו הלוהט. ואז החל להחיש את צעדיו על פני משטח העפר, שכן לא מצא את שכה חפש. עד שמי מהאלים הינחה אותו לגשת אל הסלע ההוא שליד המפרץ, מפרץ טריטוניס, כדי שם לשבור את צמאונו. והוא בעקבו הכה בסלע אשר בעקב כך נסדק ונדדעזע עד יסודו, ומבעד לסדק מים פרצו מתוכו שזרמו לרגליו והלאה. שם כרע כמו חיה וסבא ומלא את כרסו."

17. חולשה לנשים: סופוקלס, נשי טרכיס, עמ' 43 (דיאנירה, אשתו של הרקלס, לליכס הכרוז):

מי שמחליט לצאת כמתאגרף/ כנגד אל האהבה, אינו חכם/ ארוס עושה גם באלים כרצונו, / גם בי, ובודאי שגם באחרים. / אם בעלי נתקף במחלה הזאת, / יהיה זה שגעון אם אגנה אותו/ או את אותה אשה נצטרפה אליו... יש מי ששכב יותר מהרקלס עם כל מיני נשים?

18. חולשה לנשים שמביאה למוות: שם, עמ' 66-67 (הרקולס, אחרי לבישת הכותונת המורעלת ששלחה לו אשתו):

וכל גופי עשו נמק חסר-אונים/ באזקים שאין מלה שתתאר. / את זאת עוד שום לוחם עדין לא עולל לי, / ... אלא דוקא אשה, סתם נקבה, / היא שקטלה אותי ואף בלי חרב. ... אבל דעו – גם אם כמעט איני קים / ולא אוכל לזוז, אגמל לזו אשר / עשתה את הדבר. עליה רק לבוא - / והיא תלמד ותבשר לכלל, שגם / בשעת מותי יסרתי יצורים רעים.

19. כוח על-טבעי הכרוך בשיער, ואבדנו עקב גילוח השיער ביד אישה (בעת השינה): 'א' שבתאי,

המיתולוגיה היוונית, עמ' 72-73 (תרגום חופשי של אפולודורוס, הספריה, ב', ה, 6-8):

פֶּטְרֶלְאוֹס, מנהיגם של הטפים, היה חסין ממוות מכוחה של שערת זהב שצמחה על ראשו; וכל עוד הוא חי, לא היה אפשר לכבוש את מעוזם. לפֶּטְרֶלְאוֹס היתה בת בשם קומייתו. זו התאהבה באמפיטריאון, וכדי לרכוש את ליבו תלשה בלילה את שערת הזהב מראש אביה. פֶּטְרֶלְאוֹס מת, ואמפיטריאון כבש את האיים. הוא הרג את קומייתו, חילק מן השלל לבעלי-בריתו, ויצא לתבי עטור ניצחון ומלא תשוקה לממש סוף-סוף את אהבתו לֶאֱלֶקְמֶנָה. אך זאוס חשק גם הוא בנערה, ולא רק על שום קסמיה: אבי האלים ובני-האדם רצה שתלד לו בן, שיגן על אלים ואנוש מזדון ומהרס. זאוס לבש אפוא את דמותו של אמפיטריאון, ירד לתבי והוליך את אֶלֶקְמֶנָה שולל...לאחר שזאוס הסתלק הגיעה אמפיטריאון עצמו... כעבור תשעה חודשים ילדה אֶלֶקְמֶנָה שני בנים: מזאוס את הרקולס, ומבעלה את איפיקלס.

מה משמעות הדמיון בין שמשון לבין גיבורי יוון?

20. הרב ישראל רוזן, "שמשון בגובה העיניים ובגובה חז"ל" (אתר "הצופה"):

אם ניישיר מבט בגובה-עיניים אל במת התנ"ך, ואל זירת שמשון, נמצא כי לפנינו דמות המועתקת כביכול מן המיתולוגיה היוונית ומשרגת נשים וגבורה לעלילה אחת. ושמה נאמר: אכן, זהו שמשון המיתולוגי, והמסר התנ"כי כלפיו הוא שלילי; סופו מר שהרי הגיבור כרע נפל שדוד, מנוקר עיניים. לא נחה דעתנו בכך, שהרי במקרא עצמו איננו שומעים שום גינוי לדרכו... אודה ולא אבוש, איני יודע כיצד מלמדים פרקי תנ"ך אלו במסגרת מקרא כפשוטו? מה המסר אשר יעביר המורה לתלמידיו? וגם אם יתפתל ויהפוך חררה זו מצד לצד, עדין החניך ירווה נחתו וישאב לגיטימציה להתהוללות! אודה מתוך עומק לבי למי שיורני דעת בסוגיא זו, ויא לפני איך מוציאים מתוך מעז זה, בגובה עיני בשר ודם. אילו שמוני מורה לתנ"ך במוסד קראי, הייתי נאלץ לדלג על פרקים אלו ושכמותם, או לחילופין להודות כי המסר התנ"כי הוא אנטי-חינוכי לפי מושגי, אין בו כל קדושה ולא חזון ולא כלום, חלילה...

21. א' קריב, "מעז יצא מר: משמעותו המוסרית של מעשה שמשון", שבעת עמודי התנ"ך, עמ' 67-69:

נזירות הלא כל עיקרה שאדם מקבל אותה על עצמו, ועל מה ולמה נגזרה על שמשון נזירות מלמעלה? ומה בעצם מקומה ותפקידה של הנזירות בחיים בלתי-נזיריים אלה? ... איש רודף אהבים שנצוד בחרמם ונעשה קרבנם והוא מעוטר נזר נזירות וזר פלאות – האין זרים לו הזר והנזר? ... בימים שהפלשתים הכניעו את שבטי ישראל בעוז-כוחם ובכלי-מלחמה שהיו בידיהם ועדיין לא היו בידי ישראל, היתה העצה העליונה לשלוח לישראל איש גיבור-כח בשיעור מופלג, שלא יהא זקוק לאנשי מלחמה עמו ואף לא לשום כלי-מלחמה העשוי בידי אדם, כי הוא עצמו הכלי – כלי אלוהים. בזמנים הקדומים של תולדות ישראל בולטת דמות הנביא – איש שעל-ידו מתגלה דבר אלוהים. הפעם מופיע על הבמה איש שעל ידו יתגלה כח-אלוהים. לצורך תשועת ישראל הופקד בידו של איש זה פקדון ממין חדש – גבורה. אולם גבורה מבחינה ישראלית היא אליה וקוצים בה. כי גבורה, לפי טבע ברייתה, בהיותה יתרון-כוח שבגוף, נותנת שליטה יתירה לגוף על הנפש ומושכת את האדם לצד האינסטינקטים הנמוכים שבו, ואוי לאותה גבורה שמכרעת את נשמת בעליה. ומכל-שכן שבגבורה כזו פסולה לעשות שליחות של מעלה. אך נוסף לכל המדווחים הטמונים בגבורה כשלעצמה, נטמנה לשמשון רשת של מדוחים גם מצד הפלשתים, אשר לא מחנה מול מחנה יתיצב נכחם אלא מטעם יעודו תהא שומה עליו להתהלך בעריהם ולהכריעם בתוך גבולם, ובקרבה זו עלול הוא ללמוד את דרכיהם ולהיטמא בטומאותיהם. בצד מלחמותיו בפלשתים נכונו לו איפוא מלכתחילה גם נפתולים קשים עם יצרים רעים, שישיתו עליו כל הימים. – ובמערכה זו של שמשון היחיד תלוי בסופו של דבר גם גורל המערכה של שמשון השליח, כי אם ידו תהיה על התחתונה בנפתולי לבב, לא איש הוא עוד להילחם מלחמות ה'. לשמשון יהא אורב שטן הטומאה ועל-כן קובע המלאך סייגים לאמו, שתישמר מכל טמא, ועל שמשון עצמו הוא מצווה נזירות לכל ימי חייו, שבביל שתהיה מסגרת-מגן לגבורתו. גבורה שהיא סוגה בנזירות חזקה עליה שלא תיאלח ותכשר לעמוד בשליחותה. בהיותו נזיר-אלוהים יוכל להיות גם גיבור-אלוהים. כאן איפוא בעצם ראשיתו של הסיפור שפון גם משמעו המוסרי. לא לה' ניתן הילד הזה, כילד שמואל אחריו, אלא נתיעד לעשות גבורות בארץ, ודוקא משום כך נצטווה על הנזירות בל ישכר הגיבור את חושינו! ... פרכת יהיה כל ימיו, טהור יהיה וקדוש! גיבור קדוש, גבורה במעלת קדושה – זוהי השגה ישראלית גמורה, ודרגה זו נדרשה מגיבור הגיבורים בישראל, שנשלח להושיע את עמו בגבורתו.

22. שני שלבים בהנהגת שמשון

המחזור הראשון של סיפור שמשון (י"ד-ט"ו)	המחזור השני של סיפור שמשון (טז)
(י"ד, א) וירד שמשון תמנתה וירא אשה בתמנתה מבנות פלשתים: (ב) ויעל ויגד לאביו ולאמו ויאמר אשה ראיתי בתמנתה מבנות פלשתים ועתה קחו אותה לי לאשה:	(א) וילך שמשון עִתָּה וירא שם אשה זונה ויבא אליה: (ד) ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שרק ושמה דלילה:
(ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא כי תאנה הוא מבקש מפלשתים...	(כ) ... והוא לא ידע כי ה' סר מעליו:
(טו) ויהי ביום השביעי ויאמרו לאשת שמשון פתי את אישך ויגד לנו את החידה פן נשרף אותך ואת בית אביך באש הלירשנו קראתם לנו הלא:	(ה) ויעלו אליה סרני פלשתים ויאמרו לה פתי אותו וראי במה כחו גדול ובמה נוכל לו ואסרנהו לענתו ואנחנו נתן לך איש אֶלְף ומאה כסף:
(טז) ותבך אשת שמשון עליו ותאמר רק שנאתני ולא אהבתני החידה חדת לבני עמי ולי לא הגדתה... (יז) ותבך עליו שבעת הימים אשר היה להם המשטה ויהי ביום השביעי ויגד לה כי הציקתהו...	(טו) ותאמר אליו איך תאמר אהבתך ולבך אין אתי זה שלש פעמים התלת בי ולא הגדת לי במה כחך גדול: (טז) ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו ותקצר נפשו למות: (יז) ויגד לה את כל לבו...
(יט) ותצלח עליו רוח ה' וירד אשקלון ויגד מהם שלשים איש ויקח את חליצותם ויתן החליפות למגידי החידה ויחר אפו ויעל בית אביו:	(כ) ותאמר פלשתים עליו שמשון ויקח משנתו ויאמר אצא כפעם כפעם ואעזר והוא לא ידע כי ה' סר מעליו: (כא) ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו ויורדו אותו עִתָּה ויאסרוהו בנחשתים ויהי טוחן בבית האסורים:
(ט"ז, ג) ויאמר להם שמשון נקיתי הפעם מפלשתים כי עשה אני עמם רעה: (ד) וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים... וישם לפיד אחד בין שני הזנבות בתוך:	(כח) ... ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים: (כט) וילפת שמשון את שני עמודי התור אשר הבית נכון עליהם...
(יג) ויאמרו לו לאמר לא כי אסר נאסרך ונתנוך בידם והמת לא נמיתך ויאסרוהו בשנים עבתיים חדשים ויעלוהו מן הסלע: (יד) הוא בא עד לחי ופלשתים הריעו לקראתו ותצלח עליו רוח ה' ותהיינה העבתיים אשר על זרועותיו כפשתים אשר בערו באש וימסו אסוריו מעל ידיו:	(ח) ויעלו לה סרני פלשתים שבעה יתרים לחים אשר לא חרבו ותאסרוהו בהם... וינתק את היתרים כאשר ינתק פתיל הנערת בהריחו אש ולא נודע כחו... (יא) ויאמר אליה אם אסור יאסרוני בעבתיים חדשים... (יב) ונתקח דלילה עבתיים חדשים ותאסרוהו בהם... וינתקם מעל זרעתי כחוט:
(י"ד, ד) ... כי תאנה הוא מבקש מפלשתים... (יט) ותצלח עליו רוח ה' וירד אשקלון ויגד מהם שלשים איש... (ט"ו, ג) ויאמר להם שמשון נקיתי הפעם מפלשתים כי עשה אני עמם רעה: (ד) וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים... (ז) ויאמר להם שמשון אם תעשוני כזאת כי אם נקמתי בכם ואחר אהדל: (ח) ויגד אותם שוק על ירך מכה גדולה... (יד) הוא בא עד לחי ופלשתים הריעו לקראתו ותצלח עליו רוח ה' ותהיינה העבתיים אשר על זרועותיו כפשתים אשר בערו באש וימסו אסוריו מעל ידיו: (טו) וימצא לחי חמור טריה וישלח ידו ויקחה ויגד בה אלף איש:	(ג) ... ויאחזו בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הבריה וישם על פתפיו ויעלם אל ראש ההר אשר על פני חברון: (ט) ... וינתק את היתרים כאשר ינתק פתיל הנערת בהריחו אש ולא נודע כחו: ... (יב) ... וינתקם מעל זרעתי כחוט... (יד) ... ויסע את היתד הארג ואת המסכת: ... (כז) והבית מלא האנשים והנשים ושמה כל סרני פלשתים ועל הגג כשלת אלפים איש ואשה הראים בשחוק שמשון: (כח) ... ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים: ... (ל) ויאמר שמשון תמות נפשי עם פלשתים ויט בכח ויפל הבית על הסרנים ועל כל העם אשר בו ויהיו המתים אשר המית במותו רבים מאשר המית בחייו:
(יח) ויצמא מאד ויקרא אל ה' ויאמר אתה נתת ביד עבדך את התשועה הגדלה הזאת ועתה אמות בצמא ונפלתי ביד הערלים: ... (יט) ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי ויצאו מים וישת ותשב רוחו ויחי...	(כח) ויקרא שמשון אל ה' ויאמר אדני ה' זכרני נא ותזקני נא אף הפעם הזה האלהים ויאנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים: ... (ל) ויאמר שמשון תמות נפשי עם פלשתים...
(כ) וישפט את ישראל בימי פלשתים עשרים שנה:	(לט) והוא שפט את ישראל עשרים שנה:

23. א' קריב, 'מעז יצא מר: משמעותו המוסרית של מעשה שמשון', שבעת עמודי התנ"ך, עמ' 71-74:

... בעת שנפגש שמשון עם אותו כפיר-אריות ליד כרמי תמנתה נבחן ראשונה במבחן הגבורה ועמד בו עד התכלית. הכפיר שאג לקראתו ולבו לא חת אך כהרף-עין. כגדי היה לו הכפיר – גם בעיניו גם בידיו. וכבר היה בו במעשהו זה להנחיל לו עטרת גיבורים, אבל המעשה נשאר סודו הכמוס. ... והנה בשובו אל גויית האריה ראתה עינו לא סתם נבלה בשדה כי אם דבורים המו בה ודבש הזהיב לנגדו! וראה פלא: האיש שיכול לותר על תהילת-גיבורים, נמצא להוט אחרי המאכל המתוק. "וילך הלוחך ואכול" – באה הדגשת הכתוב. אולם המתוק הזה הלא נמצא בתוך גויה מתה – האם שכח נזיר אלוהים שהוא מצווה על הטומאה? ... בדבש שבגויה נבחן איפוא שמשון הנזיר – נבחן ונכשל. שמשון הגיבור ניצח את האריה החי, אך האריה המת חזר וניצח את שמשון הנזיר, – ובמה ניצחהו? בדבש שבתוכו! מה נפלאותה אפיזודה זו של האריה והדבש במשמעותה, בסמליותה! ... לעומקו של דבר כבר הוכרעה פה דרכו של שמשון... נצחונותיו על הכפיר העז בעמים, על הפלשתים, וכשלוניותו באהבה ממקור פלשתי, שסמלה הוא הדבש הטמא. ... הפלשתים המנוצחים בידי שמשון הגיבור חזרו וניצחו באהבת בנותיהם את שמשון הנזיר, ועקב זה – גם את שמשון הגיבור... חולשתו האנושית בילעה סוף-סוף את גבורתו האלוהית. ... מעשה שמשון טרגדיה מקראית היא, וכולה היפוכה של הטרגדיה היגיונית. לא גזירה קדומה מביאה את האדם לאבדון, אדרבה, הכוונה העליונה היא תמיד לטובה, ואף כי לגבי אדם בעל שליחות, וכל קלקלה אינה אלא פרי בחירתו של אדם, שחפשי הוא לבחור בטוב וברע... לשמשון ניתנה מתת הגבורה על-מנת שתהא מזווגת לקדושה, אבל הוא בחר לרדות דבש לא-טהור – לשבוע אהבה לא-טהורה. וכה קיפח את גבורתו, את עיניו, את חירותו ואת חייו. שמשון נכשל בכתר הגבורה... אך דומה כי במקרהו של שמשון נכשלה הגבורה עצמה ולא נקלטה במערכת הכוחות אשר ערכו דמותו של עם ישראל. כי בעולמה של יון דיו לגיבור שהוא גיבור, אבל בעולם ישראל נתבקשה גבורה שהיא מעולפת קדושה, וה"אפספרומנט" למיזוג זה לא עלה יפה. גיבור-כוח מסוגו של שמשון נשאר דמות בודדת, ובמקומו קם אחד משלשת גיבורי-הרוח בישראל – שמואל הנביא.